

דע את מידותיך 017 כח הביטול בעפר

כח הביטול המתגלה ביסוד העפר

אנחנו ממשיכים בעז"ה בסוגיא של יסוד העפר שבה עסקינן. כח נוסף שניגלה מיסוד העפר (כבר הזכרנו אותו מעט לעיל) שנוגע עכשיו לסוגיא דידן, זה כח הביטול שקיים בנפש האדם.

בטל רצונך מפני רצונו

כח הביטול, יסודו ביסוד העפר, וכמו שאנחנו אומרים, "ונפשי כעפר לכל תהיה". כלומר, דבר שהוא בטל, השרש שלו בפשטות מיסוד העפר.

הנוסח הידוע (כמו שכבר הוזכר לעיל) מה שאנחנו אומרים לגבי דין של חמץ בערב פסח, כמו שמבואר במסכת פסחים, הגדרת הדבר הוא שאנחנו מבטלים את החמץ להיבטל ולהוי הפקר כעפרא דארעא. הרי שהיחס הוא שהעפר נחשב דבר בטל.

יש עוד הגדרה של הפקר, שזה עוד סוגיא, אבל מה שנוגע עכשיו לרישא להיבטל ולהוי הפקר כעפרא דארעא, כלומר כח הביטול מוגדר מיסוד העפר. במידת מה זה מקביל להגדרה שנקראת ענוה, אבל זה לא לגמרי אותה סוגיא. אנחנו נגדיר את זה עכשיו כסוגיא שנקראת ביטול. גם במידת הענוה שנקראת אצל משה רבינו "והאיש משה עניו מכל האדם אשר על פני האדמה", זה לא הגדרה רק שהוא ענו מכל האדם אשר על פני האדמה, שבני אדם נמצאים על האדמה, אלא הגדרה זה דבר ששרש יסודה של אותה ענוה מכח היסוד שנקרא עפר.

בעבודת נפש האדם, היכן אנחנו מוצאים עבודה של ביטול? כמו שהזכרנו ראשית, "ונפשי כעפר לכל תהיה", "להיבטל ולהוי הפקר כעפרא דארעא", בכח נפש האדם שהוא "בטל כעפרא דארעא". והלשון השניה, זה מה שמוזכר כידוע במסכת אבות, "בטל רצונך מפני רצונו", לשם מה, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך.

זה ברור ופשוט ראשית, שאין הגדרת הדבר הוא שהאדם יבטל את רצונותיו לבורא בכדי שעל ידי כן אחרים יבטלו את רצונם שלהם לרצון שלו, והוא ישלוט עליהם. זה פשוט וברור לכל בר דעת כי מינה וביה הדברים סותרים הדדי. הוא מבטל את רצונו מפני רצון הבורא, אז איך יש לו רצון שאחרים יבטלו את רצונם לרצון שלו, הרי הוא ביטל את הרצון שלו, אז מה הוא מבטל את הרצון שלו בדבר אחד ובדבר אחר הם יבטלו את הרצון אליו. ברור שלא זו ההגדרה.

כוונת הדבר "בטל רצונך מפני רצונו", אתה מבטל את הרצון שלך מפני רצונו, וע"י כן נגלה הרצון שלו ברצונך שלך, ומכח כך אחרים מבטלים את רצונם לרצון המבוטל שלך, מכח מה הם מבטלים את הרצון שלהם לרצון שלך, כי הרצון שלך המבוטל גילה כח של ביטול רצון, מכח כך אתה מאיר את האור של הביטול של הרצון גם בהם. זה הגדרת דברי המשנה, "בטל רצונך מפני רצונו, כדי שאחרים יבטלו את רצונם מפני רצונך", כלומר, מכח ביטול רצונך שלך, שאתה מבטל אותו לרצון הבורא, נגלה כח הביטול של הרצון בנפש, וזה מה שמאיר לזולתו.

זה בחינת משה רבינו. משה רבינו, כמו שידוע מאד, בגימטריא רצון. עליו נאמר בטל רצונך, הוא ביטל את רצונו כדי שיבטלו אחרים את רצונם מפני רצונו, הוא מכוחו מנהיג את כולם, מכח מה הוא יכל להנהיג את כולם, הרי כל אחד יש לו רצון לעצמו, איש אשר רוח בו, להלך לפי רוחו של כל אחד ואחד, כל אחד יש לו רצון, איך הוא יכול להנהיג את כולם? הוא מבטל את רצונו מפני רצון הבורא, מכח כך אחרים מבטלים את רצונם מפני רצונו, ומכח כך הוא מנהיג אותם.

כשחז"ל מלמדים אותנו את עומק ההגדרה שנקראת ביטול, היא שייכת למדרגה שנקראת ביטול הרצון, בטל רצונך. זה תמצית הדברים.

ביטול בכל ארבעה היסודות

ננסה קצת להרחיב את הסוגיא הזאת של ביטול. היא סוגיא מאד מאד רחבה בסוגיות הש"ס, אבל ננסה רק לגעת בשרשי הדברים ממש.

הסוגיא הזו של ביטול, כמו שאמרנו, בפשטות יסודה ביסוד העפר, "ונפשי כעפר לכל תהיה", "להיבטל ולהיו הפקר כעפרא דארעא". זו ההבנה הפשוטה. אבל ביתר חידוד, הביטול מונח בכל הארבע יסודות. יש כאן ארבע סוגיות של ביטול, ובדקות יש יותר. אבל ראשית, בכללות, יש לנו ארבע סוגיות של הגדרת ביטול.

ישנו ביטול ששייך ליסוד העפר, ישנו ביטול ששייך ליסוד המים, ישנו ביטול ששייך ליסוד הרוח, וישנו ביטול ששייך ליסוד האש. אלו הם ארבעה סוגי ביטולים.

ביטול ביסוד העפר - ביטול החשיבות

ביטול ששייך ליסוד העפר, זה כבר הזכרנו מקודם, "להיבטל ולהיו הפקר כעפרא דארעא", כלומר דבר שאין לו חשיבות, היפך מ"אחשביה".

יש הגדרה של להיבטל "ולהיו הפקר כעפרא דארעא", לעומת זאת מה קורה אם הוא רואה את אותה גלוסקא יפה ועוד פעם הוא אחשביה כי רצונו בכך, חזר בו מביטולו. כמו שמבואר בראשונים בפסחים, הגדרת הדבר הוא בטל זה היפך מאחשביה אחשביה ובטל, להגדרה דינית, זה שני דברים הפוכים. אז מה הגדרת הדבר א"כ ביטול? ביטול החשיבות, זה הגדרת הביטול. כלומר, מה הגדרת הביטול שמונחת ביסוד העפר, מצד התפיסה הזו את מה העפר מבטלת, היא מבטלת את החשיבות של הדבר, היא לא מבטלת את עצם הדבר כפשוטו.

"להיבטל ולהיו הפקר כעפרא דארעא", הרי החמץ נשאר בעין, לא מדובר עכשיו על חמץ שנפסל לאכילת כלב או שהוא מבעיר אותו באש כרב יהודה או זורה לרוח כחכמים. החמץ נמצא הרי בעין, יש כאן גלוסקא גמורה בעין, אז מה הגדרת הביטול שלה, אני מבטל את החשיבות שלה, את מה שהיא חשובה בעיני אני מבטל אותה, אז את מה ביטלתי? לא ביטלתי את החמץ, ביטלתי את החשיבות. זה הגדרת הביטול.

בדקות, הביטול לא חל על החמץ, הוא חל מכח הגברא על החמץ, אבל הוא ביטול ששורשו בגברא. הרי לדידו עומד כאן עוד אדם אחר ולא מבטל את החמץ, רק נתלה בבעלים, אבל הגדרת הדבר שהביטול יסודו באחשביה של הבעלים זה הגדרת הביטול. א"כ גדר הביטול גדרו לבטל את החשיבות, מצד כך לא לבטל את הדבר, לבטל את החשיבות של הדבר, זה הגדרת ביטול בהגדרה דינית, זה ביטול ששייך ליסוד העפר.

בהרחבה יותר של יסוד העפר, יש הגדרת ביטול ליסוד העפר. דוגמאות פשוטות, יש במסכת סוכה, יש בשבת, יש כמה מקומות בש"ס דברים ידועים.

דוגמא פשוטה שהגמרא מביאה ממסכת סוכה, סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה, הוא רוצה ימעט, איך הוא ממעט, הגמרא דנה מה קורה בכרים וכסתות, מה קורה בתבן, דברים שדרכו לפנותם, אין דרכו לפנותם, דעתו לפנותם, לא דעתו לפנותם, אבל איך הוא מבטל? הוא לוקח איזה שהוא חפץ ושם אותו על גבי קרקע, ודעתו לא להזיז את אותו חפץ כל שבעה ימים מהסוכה, אז הוא מבטל אותו למה? לקרקע.

כלומר, יש ביטול של דבר שבטל לקרקע, יש הגדרה של נפשי כעפר לכל תהיה, או הגדרה כמו שהזכרנו מקודם להיבטל ולהיו הפקר כעפרא דארעא, שם ההגדרה היא שאני מבטל את החשיבות, אז מה ביטלתי כאן? לא את החפץ, ביטלתי את החשיבות שלו. לעומת זאת, כאשר אני מבטל עכשיו כרים וכסתות, אני מבטל תבן או שאר דברים, אני רוצה לבטל את זה עכשיו לארעא, אני לא מבטל רק את החשיבות שלהם, אני מבטל אותם מציאות לעצמם, ומצרף אותם למציאות של הקרקע. אז מה קרקע חידשה? שאפשר לבטל אליה דברים.

זו לא הגדרה של טפל ועיקר, זו עוד סוגיא שנדבר בה בהמשך, שגם שם יש דיני ביטולים. כאן זה הגדרה לגמרי שונה, אפשר לבטל דברים לקרקע, אני מבטל את הדברים לקרקע, הם בטלים לדבר. ביטלתי אותם למציאות של הדבר.

זה יכול להתגלות בעוד כמה מקומות בש"ס בדינים אחרים, אבל יסוד הביטול הזה, זה יסוד של ביטול שמוגדר כביטול של יסוד העפר.

מדוע? העפר יש בו תכונת ביטול, מכוחו אפשר לבטל אליו דברים, כי הוא מגלה את כח הביטול במי שמצטרף אליו. יש הגדרה של נפשי כעפר לכל תהיה, שהעפר הוא בעצם תכונת ביטול, אז מי שהוא במדרגת עפר יש לו כח של ביטול. אבל הביטול הזה מגיע בהרחבה יותר שהוא מבטל את הדבר ומצטרף אותו לקרקע.

לפי זה, נבין את עומק הגדרת הביטול "נפשי כעפר לכל תהיה", "להיבטל ולהיו הפקר כעפר דארעא", בעומק ההגדרה זה מצטרף לארעא.

ביטול דעפר בקלקול ובתיקון

מצד הקלקול, נאמר בזה "עפר אתה ואל עפר תשוב", אומרת הגמרא בשבת כידוע, כל שנים עשר חדש הגוף עדיין קיים, הנשמה עולה ויורדת, לאחר שנים עשר חדש הגוף בטל, ואז הנשמה עולה למעלה. כלומר, לעולם הגוף יהיה בטל. איך הוא בטל אבל? מכח המוות. "ביום אכלך ממנו מות תמות", עפר אתה ואל עפר תשוב. זה ביטול שמביא לכיליון של הגוף, שמכח כך הוא בטל לארעא, ומתוך שהוא בטל לארעא הוא הופך להיות חלק מארעא.

אבל מצד התיקון מה הגדרת הדבר, זה לא רק הגדרת הדבר שאני מבטל את האחשביה, ועכשיו אני מצטרף ליסוד העפר. אלא הגדרת הדבר הוא בעומק שהביטול של האחשביה מחדש הגדרת הדבר, כיון שעפר הוא דבר שאין לו חשיבות, אז הוא מגלה כח של ביטול, מכאן ואילך אני יכול מכח הביטול לצרף את הדברים לעפר.

אז מה א"כ עומק הגדרת כח הביטול לפי זה בנפש, זה לא הגדרה רק של ביטול החשיבות. יסוד העפר מגלה ביטול שאני מצטרף לארעא, נפשי כעפר לכל תהיה, זה לא רק משל בהגדרה לפי זה בעומק, אלא אני מצטרף במציאות לארעא, זה הגדרת הביטול. ארעא אין לה חשיבות, כלומר מצד ההבחנה שלהיפך יסוד הרוח שהוא למעלה הפכו יסוד העפר שהוא דבר שפל, זה טבעו של יסוד העפר, אז אין לו חשיבות, וכל מה שמצטרף אליו חל עליו אותה תפיסה שאין לו חשיבות, זה כח שיסוד העפר מגלה. זו אם כן ההבחנה הראשונה של כח ביטול שמונח ביסוד העפר.

ביטול דמים - הצטרפות

כח ביטול שמונח ביסוד המים הוא לגמרי לגמרי שונה.

עיקרו של יסוד המים שמונח בו נקודת ביטול זה דיני טבילה. מה שברור ופשוט טבל ובטל זה אותו שרש, מה הגדרת הדבר של מעשה טבילה? מעשה טבילה ענינו שכאשר האדם נכנס למים, הוא בטל למציאות המים.

בשעה שהוא יוצא מהמים, במידת מה הוא נעשה בריה חדשה. ידועים מאד דברי המגיד משנה שאומר שכאשר האדם טובל במים, הטהרה הוא לא בשעה שהוא נכנס למים, אלא מתי הטהרה? בשעה שהוא יוצא. מדוע הטהרה בשעה שהוא יוצא? כי בשעה שהוא נכנס למים, אין לו מציאות.

ודאי זה ברור לכל בר דעת שהיציאה מהמים לא מחדשת טהרה. מה ההגדרה שהיציאה מהמים מחדשת טהרה? הגדרת הדבר הוא שכל זמן שהוא נמצא במים, הוא בטל למים, אין לו לא שם טומאה, ולא שם טהרה. מתי הוא נקרא כטהור? בשעה שהוא יוצא מהמים. הכניסה למים מבטלת אותו למים. בשעה שהוא יוצא מהמים, הוא נהפך לבריה, רק הוא בריה חדשה שאין לה טומאה. כמו כלי חרס ששברתן היא טהרתן, בטל ממנו שם כלי ממילא כך חל שם הטהרה. ברגע שהוא נכנס למים הוא מצטרף למים, בשעה שהוא יוצא מהמים חל עליו שם טהור.

בעומק הגדרת הדבר הוא, שהטומאה מסתלקת ברגע שהוא נכנס למים, אבל שם טהרה לא חל עליו אלא רק בשעה שהוא יוצא. זה לא שהטומאה נפקעת ממנו בשעה שהוא יוצא, אלא שם טהור חל עליו בשעה שהוא יוצא. הטומאה מופקעת בשעה שהוא מתבטל למים, אם כן טבל, טבל, בטל - זה צירוף לאותו דבר. כלומר, אני הופך להיות חלק מאותו דבר.

מה קורה בהבחנה א"כ של מים? מים מגלים שאפשר להכנס לתוכם ולהיות בטל אליהם. כאשר האדם נכנס לתוך אש, אז הוא לא קיים, או בנס כאברהם בכבשן האש באור כשדים, חנניה מישאל ועזריה. אבל על פי דרך הטבע כאשר אדם נכנס לאש, הוא לא קיים, הוא מתכלה. האדם נמצא בתוך הרוח, כן. אבל הרוח לא מבטלת אותו, כולנו מונחים בתוך רוח, ואנחנו לא בטלים לרוח.

אדם נמצא בתוך עפר, שמה זה ביטול, כמו שאמרנו, כי עפר אתה ואל עפר תשוב, מצד הקלקול או מצד ההבחנה ההפוכה, זו תפיסת הביטול שאני מצטרף לעפר. אבל זה לא מחמת היותו נמצא רק בתוך העפר, אבל יכול להיות גם לגבי העפר אבל הוא בטל, כמו שאמרנו סוכה שבגובה למעלה מעשרים אמה ואני מבטל אותה בכרים וכסתות, לא מניח את הכרים וכסתות

בתוך העפר, אז לא הרווחתי למעט אותה בעשרים אמה. כל מה שאני עושה הרי אני שם אותה על גבי.

משה הוא "עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה", זה לא ביטול מכח כניסה לתוך היסוד, אלא זה מכח הצטרפות ליסוד, לא מכח כניסה לתוכו. לעומת זאת יסוד המים מגלים ביטול שכל ענינו כניסה לתוך הדבר. זה הגדרה של טהרה במים. "מים חיים", מקווה, אני נכנס לתוך המים, ואז אני בטל.

הדוגמא הפשוטה לזה, זה עובר במעי אמו. עובר במעי אמו, "לקחת לו גוי מקרב גוי", כמו שאומרים חז"ל, כדוגמת עובר במעי אמו. הגדרת הדבר של עובר במעי אמו, גם שם יש לו מים שבתוכם הוא נמצא במעי אמו, הוא נמצא בתוך משהו אחר.

התפיסה הזו נקראת טהרה של מקווה. מצד כך מהי עומק הגדרת התפיסה שנקראת ביטול של מים? עומק התפיסה של ביטול של מים הגדרתו שהדבר נמצא בתוך המים.

זה העומק הדק של כל טהרת העולם. הרי בראשית שהקב"ה ברא את העולם, המים מילאו את הכל. בתחילה היה "רוח אלוקים מרחפת על פני המים", לאחר מכן נעשה מקומות שאין בהם מים. בתחילה היה "ויהי רקיע בתוך המים, ויהי מבדיל בין מים למים", לאחר מכן, "יקוו המים אל מקום אחד ותראה היבשה". ומה היה מעיקרא, הכל היה בתוך המים, כי הכל היה בלוע במים. זה הגדרת הבריאה איך שהיא נתפסה בתחילתה.

המים נותנים מקום להיכנס לתוכם, ומי שנכנס לתוכם הוא בלוע בתוכם. זה הגדרת מים.

מה שהתבאר לנו עד השתא, בפשטות הגדרת הדבר של הביטול הוא ביטול של ה"אחשביה". ביתר חידוד הוגדר, הביטול מחדש צירוף לדבר. אני מבטל את עצמי לעפר, כמו שביטלתי כרים וכסתות, אז אני מצטרף לתפיסה שנקראת עפר. יש לו דין של עפר. ביטול ביסוד המים יסודו שונה. יסוד המים מגלה ביטול של כניסה לתוך הדבר. זאת תפיסה שנקראת טבילה, שאני בטל לדבר מחמת שנכנסתי לתוכו, ואין לי קיום כמציאות לעצמי.

זה הגדרת ביטול ששייכת ליסוד המים.

ביטול דרוח - דברים בטלים

ביטול ששייך ליסוד הרוח, יש כפשוטו את הנקודה השלילית שמתגלה ביסוד הרוח, זה מה שנקרא כידוע מאד בלשון חז"ל, "דברים בטלים".

כל כח של דיבור הוא בבחינת רוח. ניב שפתיים, נפש חיה, "רוח ממללא". איך מתגלה יסוד רוח בצורה שאיננה מתוקנת? זה נקרא דברים בטלים. מה זה דברים בטלים? כל דברים הגדרתם בעומק כל דיבור מלשון דבר, דיבור. הדיבור בעצם כמו שהיה במעמד הר סיני, הדיבור יצא מפיו של הקב"ה והקיף את כל העולם כולו, ונחקק בלוחות. כלומר כל דיבור הגדרתו, יש לו נקודת יציאה, ויש לו תכלית, ויש לו את המהלך איך הוא פועל. זה נקרא דיבור.

הדיבור בעומקו זה לא הגדרת הדבר שאדם מדבר רק בלבד. דיבור הגדרתו תחילת גילוי של תהליך שמביא לידי. זו הגדרת הדבר. זו התפיסה הברורה והפשוטה, כאשר אדם מדבר בדברי תורה אז הדברים האלו בוראים עולמות, כדברי חז"ל כידוע. כלומר זה לא דיבור בטל, אלא זה דיבור יוצא מפיו ופועל את פעולתו (ופועל את פעולתו). ודברת בם, זה לא רק דיבור, זה דיבור שמביא לידי פעולה, בבחינת דבר מלך, שלטון. ברוך אומר ועושה. שהאמירה עצמה עושה. וכן על זה הדרך רבות.

כלומר דיבור אין הגדרתו שהאדם מדבר בלבד, אלא דיבור זה פעולה עד כדי כך שחד מאן דאמר הוי מעשה, כי עצם הדיבור עצמו פועל מעשה. סוגיא לעצמה, אבל בקצרה ממש. מכל מקום, אז כאשר האדם מדבר דיבור אמת, זה הגדרת הדבר שהדיבור פועל.

מה קורה כאשר הוא מדבר דיבור שאינו פועל כלום? הדיבור הזה נקרא דברים בטלים. מה כוונת הדבר דבר בטל? שלא קיים בו רק מצוות תלמוד תורה? אין הכי נמי אם הוא דיבר דבר שיש בו צורך לעולם הזה, גם לא בטל, ההכרח לא יגונה. מה הגדרת הדבר דבר בטל? דבר בטל בעומק הגדרתו היא, שהוא מדבר דבר שאין פעולה בתוך הדיבור, זה הגדרת הדבר דיבור בטל. דיבור בטל הגדרתו אם כן, דיבור שלא פועל פעולה, הוא נקרא דיבור בטל.

ענינו שהדיבור עצמו בטל, כלומר הוא לא הוליד פעולה. מה הגדרת הדבר שהוא לא הוליד פעולה? כל דיבור, כמו שנאמר בפרשת בראשית, הם שמעו את קול ה', את רוח של קול ה' שמתהלכת, כמו שאומרים חז"ל. מכאן שיש הילוך לקול. הילוך לקול מה הגדרת הדבר? הקול הולך. מה קורה כאשר הדבר הוא בטל? הדבר בטל, הדיבור בטל. כלומר, אין לו תנועה להיכן

להתפשט. זה נקרא דיבור בטל.

דיבורים שנקראים דיבורים בטלים, הגדרת הדבר שהפעולה שלהם לא ממשיכה, אלא היא נעצרת במקום שנקרא דיבור. כאשר האדם מדבר דיבור שאין בו שום דבר, הגדרת הדבר שהוא לא עושה פירות, הוא לא פועל, אלא פעולתו נעצרה בעצם דיבורו. אם כן, תנועה של כל רוח היא תנועה מתמשכת. כאשר הדיבור פועל פעולת אמת, אז התנועה מכח הדיבור שישוד הרוח, הוא פועל הלאה, הוא ממשיך, יש הילוך לקול, כדברי חז"ל שהזכרנו. אבל לעומת זאת כאשר האדם מדבר דבר בטל, בשעה שהוא גמר לדבר את דיבורו, שם נעצר הדבר. זה נקרא דיבור בטל, כי תנועת הרוח הפסיקה, התנועה של הדבר בטלה. עצם תנועת הדבר נעצרה בסיום דיבורו.

זו ההגדרה אם כן מצד יסוד הרוח דקלקול. עכשיו אנחנו מדברים, יש הבחנה של קול. שהקול הוא דבר שלילי, דברים בטלים. רוח, דיבור, קול, דבר שלילי כי הדברים בטלים שהם אינם פועלים הלאה, אלא הם נעצרים בעצם דיבורו. ודאי שיש הבחנה של קול, דיבור, רוח שמצד התיקון, שאנחנו אומרים שיש שמה הבחנה של ביטול, שמה הגדרת הדבר הוא, שהאדם מבטל את הרוח, עכשיו זה מצד התיקון.

דוגמא שהזכרנו שבוע שעבר, שזה מה שנקשר לסוגיא דידן, זה סוד השתיקה. כאשר האדם שותק, שם הביטול של התנועה הוא מצד הקדושה. איפה מתגלה אבל תכונה של רוח, שגורמת ביטול מכח הרוח עצמו דקדושה? הסברנו שביטול של רוח מצד הקלקול, דברים בטלים. הסברנו איך הרוח מתבטלת בקדושה כאשר אני שותק. איפה ביטול דקדושה בתנועת הרוח גופא?

נקודה נוספת, שמתגלה בתנועה, זו ההבחנה של כח התערובת שמחדש ביטול. הרי חלק מהסוגיות של ביטול שיש בש"ס אלו הם הסוגיות של כל סוגיות תערובות. כל תערובות מחדשות מושג שנקרא ביטול. לח בלח, יבש ביבש, רב, שישים. כל גברי הביטולים שישנם. אבל כל הגדרה של ביטולים הללו חלים מדין תערובת.

מאיפה מגיע המושג שנקרא תערובת? כמו שכבר דיברנו הרי לעיל, יסוד מים זה יסוד לעצמו, יסוד רוח זה יסוד לעצמו, איזה מהיסודות מצרף? התערובת שמצרפת זה מיסוד הרוח. יש הבחנה של כח העפר שהוא מצרף, זה מדין כלי מצרפם, כמו שנאמר בדין חלה ועוד, שכלי מצרפה. או בדין מעשרות כלי מצרפם. אבל הגדרת הדבר מעיקר יסודות הפועלים, איזה יסוד נאמר בו כח של צירוף? זה יסוד של רוח. יסוד העפר מפריד (סגני) אותו כלי הוא מחבר, אבל יסוד העפר כשלעצמו בלתי כלי, הוא עלמא דפירודא. משם יפרד. יסוד הרוח, הוא יסוד הצירוף שמצרף כל דבר. זה מהיסודות הברורים שהורנו רבותינו, ברור ופשוט.

לסוגיא דידן אם כן, כל מושג שנקרא תערובת, הגדרתו שצירפתי דברים. אז יש הגדרה של תערובת שהיא תערובת לצורך, כאשר האדם מערב דברים שיש בהם את התערובת לכתחילה, זה מערב אותם בצורה הנכונה זו תערובת של רוח לכתחילה ברורה. וכשאנחנו מתיחסים עכשיו לחלק של הביטול שברוח, תערובת שבה האיסור והיתר שבאה ומבטלת מכח הצירוף זה נקרא ביטול של רוח. לכתחילה, אין מבטלין איסור בידיים. הגמרא אומרת בדאוריתא. בדרבנן כן. אבל בכל מקרה, לא מבטלים איסור לכתחילה בידיים. הגדרת הדבר הוא, שכח הרוח מצרף דברים.

בשעה שהוא מצרף דברים, מה הוא יוצר מכח הצירוף? הוא יוצר מציאות שדבר בטל לחברו, הוא לא יוצר רק תערובת כפשוטו, אלא כאשר הוא מצרף שני דברים שהם סותרים הדדי, מין ושאינו מינו, איסור והיתר, שזה חלק מהגדרתו כמין ושאינו מינו כמו שאומר הר"ן. אז הגדרת הדבר הוא שכל שצירפתי שני דברים שונים כמו אש ומים, אז מה זה יוצר? שאחד בטל לחברו. זה הגדרת התערובת.

יש מקרים שלא בטל כמובן. אבל יש אפשרות שכאשר צירפתי שני דברים שהם הפכיים זה לזה, איסור והיתר, מין ושאינו מינו, כלומר לעולם כל תערובת חייב להיות שני סוגים. השאלה היא מה הדקות של השני סוגים, אבל זה שני סוגים. אז הגדרת הדבר, שכאשר צירפתי שני דברים שהם אינם דומים להדדי. כלומר, ששרש הדברים באש ומים שהם שרשי היסודות ההפוכים, מצד כך הבאתי את התנועה לידי מציאות של ביטול. כאן מתגלה ביטול מכח יסוד הרוח.

זה ביטול שמגיע בדר"כ בדרך של תיקון. לכתחילה, לא מבטלים איסור, אבל אם הצטרף הדבר, הבאתי אותו לידי ביטולו. נמצא שהביטול יצר לו גברי היתר שבדבר. זהו ביטול מצד יסוד הרוח.

ביטול דאש - כילוי

ביטול שישודו ביסוד האש, שם הגדרת הביטול היא לגמרי לגמרי שונה. הרי פעמים רבות מאד בדברי חז"ל הגדרת ביטול, שהדבר כבר לא קיים. משחרב הבית בטל כך וכך, משמת זה בטל כך וכך, וכן על זה הדרך הרבה מאד לשונות בחז"ל. כל

הלשונות האלה מה הגדרת דבר בטל? הדבר כבר לא קיים. כאן זה ביטול לא בהגדרת הדבר שהוא קיים באופן שונה.

נחמד. ביסוד העפר הגדרנו מהו ביטול, אחשביה. אז התבטל החשיבות. ביתר דקות הוגדר, שהביטול מצרף אותו ליסוד העפר, אז מה הגדיר הביטול? צירוף, אבל הדבר קיים. ביטול של יסוד המים מה הגדרתו? שהוא בלוע בתוכו. אין הכי נמי שהוא אינו עולה בשם, כי הוא נבלע בתוכו, אבל הוא קיים שם. והוא קיים כבלוע, אבל הוא קיים. יסוד הרוח בורר שאם נעמיד דבר של ביטול בלי נקודת השתיקה שזה ביטול של הרוח, אלא ביטול שאנחנו מדברים מכח הרוח עצמו, זה יסוד הרוח כמו שחודד מגדיר תערובת, אז הוא מעמיד דבר בעצם שיש לו צירוף.

כאשר אנו מעמידים את יסוד האש שמגלה ביטול, שם יסוד האש מגלה מה? כיליון גמור. יסוד האש מגלה כליון גמור. הכיליון שיסוד האש מגלה, הוא מגלה אם כן הגדרה שהדבר בטל. מכח מה הוא בטל? הוא בטל מחמת שאין לו מציאות יותר. זה הגדרת הדבר של הביטול של יסוד האש. כי טבע האש שמכלה. מצד כך איזה ביטול האש מגלה? האש מגלה ביטול שכל יסודו כילוי. זה הגדרת הביטול שמשמשת ביסוד של יסוד האש.

ביטולה זו קיומה

עד השתא הבנו בכללות ארבעה תפיסות של ביטולים. ביטול מיסוד העפר, ביטול מיסוד המים, ביטול מיסוד הרוח, וביטול מיסוד האש. וכל אחד מהביטולים יש לו תפיסה שונה איך הוא מבטל. כשהובנו הדברים האלה, נמשיך בעז"ה להתבונן עוד בלשון חז"ל.

הגמרא הידועה במסכת מנחות, פעמים ש"ביטולה של תורה, זוהי יסודה". אז הגמרא אומרת מכאן ואילך שכל מציאות של ביטול יכולה להביא לידי קיום. אם עד עכשיו הבנו את התפיסה שכל ביטול, לכאורה למה הוא מביא? שהדבר לא קיים. חז"ל באים ומלמדים אותנו, "ביטולה של תורה, זוהי יסודה" - כאן מגלים לנו תפיסה איך ביטול הוא שרש לקיום חדש.

הרי מה הגדרת הדבר "זהו יסודה"? כל יסוד הגדרתו שעליו נבנה הכל, זה הגדרת יסוד. "יסוד" ענינו, דבר שהוא תחילת הדבר שעל גבו אני בונה את מה שאני בונה. יש את הקרקע, יש את היסוד שהוא תחילתו של בנין, יש על מה הדבר עומד, מצד המיקום שלו זה נקרא יסוד העפר. אבל מצד הקיום שלו על מה הוא עומד, על היסוד. זה פילוג בין הקרקע שעל גביו הוא עומד, לגבי היסוד שעל גביו הוא עומד. הקרקע שעל גביו הוא עומד זה במקום שלו. אבל הגדרת הדבר, על מה הוא קיים? הוא קיים על יסודו.

ודאי שיש גם לפרש שמקום נקרא מקום מלשון קיום, זה כבר יותר רחוק. אבל בכל אופן, הגדרת הדבר הוא, שכל יסוד של דבר הוא תחילת בנין של דבר. זה פשוט וברור - "מבשרי אחזה". כשחז"ל באים ומלמדים אותנו ש"ביטולה של תורה זוהי יסודה", הם באו וגילו לנו בעצם תפיסה איך כל ביטול הוא שרש תחילת בנין.

אם עד עכשיו הבנו לפי ההבנה הפשוטה, שכל ביטול הגדרתו בטול כפשוטו, לפי כל ארבעת מערכות הביטול של אש, מים, רוח, עפר שנזכרו, אבל לעולם לכאורה הגדרת הדבר שהדבר בטל, ואיננו יוצר מציאות. כאן מתגלה שביטולה של תורה, זוהי יסודה. איפה מתגלה שביטולה של תורה, זוהי יסודה? זה מה שהזכרנו בהתחלה, "בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיבטלו אחרים את רצונם מפני רצונך". אז מה מגלה הביטול של הרצון? ביטול של הרצון מגלה את שרש כל גילוי יסוד חדש.

כמו הדוגמא הפשוטה שהזכרנו בהתחלה, מהו ביטול את רצונו מפני רצון בוראו? זה משה רבינו. משה בגימטריא רצון. ועליו נאמר, שאחרים מבטלים את רצונם מפני רצונו. מיהו כל שרש קיום תורה? משה רבינו כשמתגלה לנו, פעמים שביטולה של תורה זוהי יסודה, מתגלה לנו כאן בעומק תפיסת הדבר שביטול הרצון זה תחילת הקיום.

כח ההתחדשות

כשאנחנו באים להעמיד את זה בנפש דילן, במילים מאד מאד ברורות ומאד פשוטות, יש לנו שתי הבחנות של תפיסה, איפה מערכת הביטול קיימת בנפש, איך הנפש מקבלת ביטולים.

אנחנו לא מדברים עכשיו מצד הביטול של המקום השלילי בנפש, שזו שפלות בהמית. זו סוגיא לגמרי אחרת. אנחנו מדברים עכשיו מצד מערכת הביטול הפנימית שצריכה להיות קיימת בנפש, איפה קיימת מערכת ביטול פנימית בנפש. יש לזה שתי קצוות, מאיפה אני מבטל את הדבר.

כל ביטול של דבר הוא נעוץ או בקצה העליון או בקצה התחתון שלו. דיברנו את אותו יסוד לעיל בפנים אחרות. אבל מה שנוגע עכשיו לדילן, כל דבר יש לו ביטול. איפה הביטול שלו? הגבול שלו, מהמקום שאיננו מתפשט הלאה, זה מקום ביטולו.

דיברנו על זה בסוגית הגבולות, אבל הגדרת הדבר עכשיו לענינו, איפה הביטול של כל דבר? אם השלחן מגיע עד כאן, מכאן והילך הוא בטל. הוא מגיע עד כאן, מכאן והילך הוא בטל. זו ההגדרה הפשוטה. אז כל דבר יש לו את ביטולו, כלומר תחילת הוויתור וסוף הוויתור, שם זה מקום ביטולו. באמצעותו, שם הוא לא בטל, שם הוא מתפשט. אז איפה מונח ביטול של כל דבר? בראשיתו, ובאחריתו. רק שברור ופשוט שהביטול שנמצא בראשיתו, והביטול שנמצא באחריתו הוא שונה בתכלית השינוי. ביטול שנמצא באחריתו איפה הוא מונח? הוא מונח ביסוד העפר שבנפש.

יסוד העפר שבנפש זהו המקום הנמוך של האדם, בכל הארבע יסודות הוא נמוך, בקומת האדם הוא הנמוך, שמה מונח הביטול כמו שדיברנו בארוכה בהתחלה של "נפשי כעפר לכל תהיה". זו תפיסת הביטול מצד הקצה התחתון של הנפש. תפיסת הביטול מצד הקצה העליון של הנפש, איפה הוא? תחילת הנפש, כמו שידוע, היא הרצון. אז איפה תחילת הביטול של הנפש? ב"בטל רצונך".

אלו הם שני הקצוות של הביטול שבנפש. ביטול שמונח בקצה האחרון של הנפש, לא נאמר עליו בעומק "בטל רצונך". ודאי שכל ביטול בסוף הוא מבטל את הרצון, אם זה יהיה רצון לתאוה אז הוא מבטל את התאוה, אם זה יהיה רצון לגאווה אז הוא מבטל את הגאווה, אם זה יהיה רצון לקנאה אז הוא מבטל את הקנאה. אבל מאיפה תפיסת הביטול נובעת? יסוד העפר מגלה תכונה של ביטול מצד עצם הוויתור. זו תכונת יסוד העפר כמו שהסברנו בהתחלה. הוא מגלה מציאות של דבר שאני בטל ומצטרף לדבר, מבטל אותו לקרקע, אני מצטרף לדבר.

מדוע? לא בכרים והכסות מצד עצמם מתגלה כח הביטול, אלא מתגלה כח של ביטול ביסוד העפר, ומכאן שאני מצרף אותם ליסוד העפר, אז חל עליהם שם ביטול העפר. אבל מאיפה מתגלה הכח של הביטול? הכח של הביטול מתגלה מצד יסוד העפר. אז מה הגילוי שמגלה לנו יסוד העפר? יסוד העפר בעומקו מגלה תפיסה שנקראת "ביטול". הגדרת הביטול שיסוד העפר מגלה מצד הקצה התחתון, מה הוא מגלה תפיסה של ביטול? הוא מגלה תפיסה של ביטול לתחתון ממני. תפיסת "בטל רצונך מפני רצונך", כלפי מי הוא מגלה ביטול? כלפי מי שלמעלה ממני.

יש כאן שתי תפיסות לגמרי שונות של ביטול. יסוד העפר מגלה ביטול במקום הנמוך, הוא הדבר השפל, "ישפילנה עד עפר", זה יסוד העפר. כל דבר שמתבטל מכח כך אז ממה הוא מתבטל? הוא מתבטל מחמת הירידה שלו, זה התפיסה הזו שנקראת עפר. לעומת זאת, "בטל רצונך מפני רצונך" מה הוא מגלה? הוא מגלה איך אני מתבטל למי שעליון ממני.

ביאור הדברים. כל כח ההתחדשות בבריאה מצד מטבע הבריאה, מאיפה הוא היה צריך להיות? מצד השרש. אבל מה קרה מכח החטא? מאיפה עכשיו מתגלה חידוש הבריאה? תחית המתים מאיפה מתגלה? מיסוד העפר. משם עתידים לקום, ישפילנה עד עפר. ומשם עתידים להגאל, זה תחיית המתים. למה תחיית המתים מתגלה מיסוד העפר?

יש כאן שתי מקומות בנפש לאיפה בן אדם מתבטל, ביטול העליון וביטול התחתון. ביטול העליון הוא ביטול לבורא יתברך שמו, משם שייך שרש כל החידושים כולם, זה ברור ופשוט. "מחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית". כל חידוש הוא מכח המחדש, שזה הבורא יתברך שמו. משם ברור שיבוא נקודת החידוש. החידוש שמגיע מכח יסוד העפר, זו נקודה שהיא תולדה של החטא. תחיית המתים חל רק יש חטא, אם לא היה חטא, אדם הראשון לא היה מת, ולא היה צריך תחיית המתים. אז מלבד פשטם של דברים, מתגלה כאן נקודת חידוד נוספת. יסוד העפר בנפש מגלה שההשפלה התחתונה יכולה היתה להביא את האדם לידי התחדשות.

מאיפה מגיעה נקודת ההתחדשות של הנפש? ההבנה הפשוטה היא, שהיא מגיעה מחזרה למקור, מחזרה לשרש, אבל מאיזה מקור ומאיזה שרש? הבורא יתברך שמו. משם נברא הכל. מצד כך, איפה הגדרת הביטול שבנפש? "בטל רצונך מפני רצונך". ומה קורה כאשר אני מבטל את רצוני מפני רצונך? אני דבק בו. וכאשר אני דבק בו, אני מתחדש. "חדשים לבקרים רבה אמונתך" - אני מתחדש.

מה קורה בשעה שהאדם ישן? הנשמה חוזרת לשרש. "בת דינא", בטל דינא. הדין ישן הוא בטל. זה ההגדרה של כל מילה של "בטל", מלשון "בא טל". מאיפה בא טל? גם מלשון בת. בטל, כמו שאמרנו, בת דינא, אז בטל הדין. כלומר, ברגע שעבר שנת לילה, אז הדין בטל, חזר הדבר לשרשו. אם הוא חזר לשרשו, הוא מתחדש מחדש. בא טל זה, טל תחיה החדש. אבל מאיפה זה בא? מכח כך נאמר על התורה, "טל תחיה מחיהו". אבל מכח התפיסה שנקראת תחיית המתים. אז מאיפה מגיעה נקודת ההתחדשות? מהשפלות של יסוד העפר שבנפש, משם אדם מגלה כח של חידוש שבנפש. זו תפיסה חדשה לגמרי במושג שנקראת התבטלות.

חמשה אופנים של ביטול

כשאנחנו מעמידים עכשיו, צריך להבין שיש לנו עכשיו בדקות חמישה מהלכים של ביטול בנפש.

יש ביטול ששייך ליסוד העפר, מצד כך הדבר כלה ומתבטל, הוא איננו קיים. מצד כך מה תיקונו של כל דבר? צריך לבטל אותו.

מעין אותו משקל למשל שנאמר במים, דבר שהוא בצונן מעבירים אותו בצונן. דבר שהוא יתר על כן, אז צריך להעביר אותו בהגעה במים חמים. דבר שיתר על כן, צריך ליבון קל, יתר על כן, צריך ליבון חמור, אז אני מעביר אותו באש. אבל מה הוא מביא לידי אותו דבר? הוא מביא לידי ביטול הדבר, הוא מכלה את הדבר. כאשר הוא מכלה את הדבר, לכאורה הדבר לא קיים. זו ההבנה הפשוטה.

מה קורה ביסוד הרוח כאשר אני מביא אותו לידי ביטול? הוא לא מביא אותו בעצם להתחדשות גמורה, הרי כמו שאמרנו, ביטול של יסוד הרוח הוא מביא אותו לתערובת. תערובת לא מביאה חידוש, היא רק מבטלת את האיסור, אבל היא לא מביאה לחידוש.

יסוד המים שמכוחה אני נכנס ליסוד המים, מה קורה עכשיו בשעה שאני יוצא מהמים? בשעה שאני יוצא מהמים. הגדרת הדבר היא לא כפשוטו, שאני חדש, אלא הגדרת הדבר היא, מעיקרא הוא היה בטל במים, ועכשיו הוא יצא החוצה. זה כמו מים שנפרדו ממים. מה קורה במים שנפרדו ממים? אז הם מים לעצמם, אבל זה לא חידוש.

איפה מתגלה חידוש גמור? חידוש גמור יכול להתגלות רק ביסוד העפר. הדוגמא הפשוטה לכך, העפר מצמיח, הוא מחדש דברים. אבל מאיפה מתגלה עכשיו אצלנו כל ההגדרה של הצמחה בנפש? אני זורע דבר, הוא מתבטל, מתכלה, ומכוחו הוא צומח. אז מאיפה כל החידושים שאנחנו מכירים עכשיו בבריאה? כל החידושים שאנו מכירים בבריאה הם רק מיסוד העפר.

לפני החטא, מאיפה החידוש היה צריך להתגלות? הוא היה צריך להתגלות מהשרש מ"בטל רצונך מפני רצונו". מהמקום הזה בנפש, האדם חוזר למציאות הבורא יתברך שמו, ומשם, "החכמה מאין תמצא", שהקב"ה הוא נותן תורה, "כל היושב ושונה, קודשא בריך הוא יושב ושונה כנגדו", ושם הוא מקבל תורה חדשה, משם הוא יונק את החידוש.

זה תפיסת הבריאה כפי שהיא קיימת. בעומק זה הני מילי שאדם הראשון היה מקיים בעצמו "בטל רצונך מפני רצונו", ולא אוכל מעץ הדעת. אבל הוא אכל מעץ הדעת, והוא לא קיים כביכול את ה"בטל רצונך מפני רצונו", בלי להיכנס לעומק פגם החטא שהוא לא מושג, אבל לא התקיים שם במידה דקה ההבחנה הזו שנקראת "בטל רצונך מפני רצונו". אז לאיפה הגיע עכשיו כח החידוש? "עפר אתה ואל עפר תשוב", מה נאמר בעומק? היה לך כח בנפש שנקרא "בטל רצונך מפני רצונו".

הכח הזה לא התבטל. עליו נאמר, "ואל עפר תשוב". מה שב עכשיו לעפר? הכח של עצם הביטול, הוא זה ששב לעפר. זה לא הגדרת הדבר שרק הוא עצמו, הגוף, שב לעפר, הגם שזו אמת. בעומק, לפי הסוגיא עכשיו שבה אנו עוסקים, מה שב לעפר? הכח של הביטול של הנפש, הוא ששב לעפר.

וכמו הכח של הביטול שהיה בשרש, ומביא כל הזמן לידי נקודת התחדשות. הכח של הביטול שבנפש עכשיו, איפה הוא הגיע? הוא הגיע ליסוד העפר. ומאיפה מגיעה עכשיו נקודת ההתחדשות? רק מיסוד העפר. מכח כך כל דבר הוא הצמחה, וכל זריעה שמחדשת, היא מגיעה קודם מביטול.

במילים הכי ברורות שיכולות להיות, אין לך חידוש בבריאה שלא עובר את מערכת ביטול של יסוד העפר.

הכל מתחיל בהתבטלות

כשנבוא להבין את זה עכשיו בנפש דיין.

זו ראשית כל ההגדרה הברורה, ההגדרה הברורה היא שכל דבר היום עובר את המערכת שנקראת ביטול של יסוד העפר. לא כל דבר עובר את המערכת של ביטול של יסוד האש בגילוי, לא כל דבר עובר את המערכת של יסוד הרוח, ולא את המערכת של יסוד המים, אבל את המערכת של יסוד העפר כל אחד עובר בברור הכי גמור שיכול להיות. זו המציאות של כל חידוש שקיימת בבריאה. כי כל תכונת הביטול התגלתה היכן? ביסוד העפר.

זה מקור נקודת ההתחדשות. מה יוצר עכשיו המציאות הזאת של יסוד העפר עכשיו שהיא מגלה נקודה של חידוש בנפש? היא מגלה מעמקים בנפש האדם, שכל נביעה חדשה שאנחנו רוצים לגלות היא באה מגילוי השפלות שבנפש.

ישנו מעשה ידוע שהיה ויכוח בין רבי אלימלך מליזנסק לר' זושא אחיו, שכתוב בדברי השלחן ערוך שצריך להתבונן לפני התפילה בגדלות הבורא, ובשפלות עצמו. מאיפה צריך להתחיל? מגדלות הבורא או משפלות עצמו? מאיפה העומק של

התשובה שצריך להתחיל משפלות עצמו, ולא מגדלות הבורא? קודם החטא, ההתבוננות היתה באה מהיכן? מגדלות הבורא. אבל לאחר החטא, מאיפה עכשיו ההתבוננות חלה בנפש? היא יכולה לחול מהשפלות עצמו.

למה היא יכולה לחול משפלות עצמו? כי כשנאמר "ועפר אתה ואל עפר תשוב", וכבר דיברנו לעיל, הגדרת הדבר הוא לא רק שעפר אתה ואל עפר תשוב, אלא עצם זה שאני מגדיר את האתה כעפר, זה נקודת הנפילה. לפני החטא מה נאמר? "אתה" - מי זה? הנשמה, לא הגוף. בחטא מה נאמר? "עפר אתה".

עצם זה שאני מגדיר את האתה כעפר זה נקודת הנפילה. מכאן ואילך מאיפה תחילת כל התבוננות בנפש מתחילה? משפלות עצמו. כל תחילתה של התבוננות והשגה מהיכן באה לפי זה? רק מהתפיסה הזו שנקראת יסוד העפר, שפלות עצמו. לאחר מכן צריך גדלות הבורא, בוודאי אין התכלית שפלות עצמו, אבל תחילת כל תפיסה מכאן ואילך שבאה בנפש, מהיכן היא מגיעה? היא מגיעה מהמקום שנקרא כח הביטול שבנפש, שמגיע מיסוד העפר.

זה לא ההגדרה שיש כח בנפש שנקרא ביטול. ודאי שזה נכון, אבל מה העומק של המתבאר? כל תחילתו של מהלך שמגיע בנפש, הוא מגיע ממקום שנקרא ביטול. כלשון חז"ל כידוע, "קליפה קודמת לפרי". ומה התכלית של הקליפה? לבטל אותה. פשוט צריך לבטל ולהיכנס לפרי, לא זה ההגדרה בלבד, ההגדרה היא שכל תחילת מהלך בנפש מתחיל מביטול. הוא לא מתחיל מקיום, אלא הוא מתחיל מביטול.

כשאנחנו מעמידים כאן את הנקודה הזו, והיא נקודה מאד מאד יסודית בנפש האדם. כל תחילתה של נביעה נובעת מנקודת ההתבטלות. וכשנקודת ההתבטלות היא תחילתה של כל נביעה, משם האדם מגיע ב"קליפה קודמת לפרי", הוא מגיע מ"עפר אתה ואל עפר תשוב". ואז מה הוא עושה? "התנערי מעפר קומי".

התבטלות אינו עצם הנפש, אלא היא לבוש

כאן יש נקודה שצריכה קצת הדגשה.

מה קורה בשעה שכן אדם נכנס להתבטלות של יסוד העפר? משל למה הדבר דומה, יש ילד קטן שמשחק במשחקים. יום אחד הוא גדל. הוא גדל אבל כבר הנפש שלו התרגלה לשחק, אז קשה לו להתנתק מהמשחקים. צריך להסביר לו, המשחקים זה היה דבר טוב, אבל בגיל המסוים, מכאן ואילך הרגל נעשה טבע שני, אבל צריך לעקר אותו.

התכונה הזו בנפש שכל נביעה נובעת מהתבטלות, צריך להבין שהיא הלבשה בנפש, לא עצמיות בנפש. מדוע היא הלבשה בנפש ולא עצמיות בנפש? כי הרי הנפש במעמקים שלה איך היתה התפיסה של הנפש? שהיא מגיעה מלמעלה ללמטה, היא מגיעה מה"בטל רצונך מפי רצונו". כלומר, הוא מגיע למקור הנביעה. אבל לא מכח הביטול התחתון של יסוד העפר. מצד כך, אז איך המהלך של הנפש היה צריך לנבוע? תפיסה של מלעילא, ממעמקי הנפש שמבטלת את רצונו. ודאי שגם שם זה ביטול. אבל מאיפה היא היתה צריכה? להתחיל מהתפיסה שנקראת ביטול הרצונות.

מצד כך, זה לא נובע מביטול של יסוד העפר, של "ישפילנה עד עפר", אלא זה נובע מהארה שאני מבטל את הרצון שלי לאור שהוא רצונו יתברך שמו.

זה שרש היצירה. חטא האדם ועכשיו נתפס בו מציאות עפר אתה ואל עפר תשוב. אז מאיפה נובע עכשיו נקודת ביטול בנפש? כל תחילתה של ביטול נובעת מיסוד העפר. אבל זה לא עצמיות הנפש אלא הלבשה על הנפש.

מה קורה בדרך כלל בנפש האדם? אז בשעה שאדם נכנס לאותה מערכת שכל התחלת השגה מתחילה מביטול, הביטול הופך אצלו להיות טבע שני, והוא סבור שזה אפילו הטבע הראשון שלו. פעמים רבות אצל הרבה אנשים שדורכים במהלך הזה, הם כל החיים עסוקים בשפלות עצמם, וכל הזמן מחפשים חיזוקים, מי ירומם את רוחם השפלה. זה לא "רוח שפלה" של אברהם אבינו, זה כבר הופך להיות השפלה של הנפש ליסוד העפר כפשוטו, לא מכח השפלה לצורך, וכלשון הגמרא הידועה במסכת מכות פרק ב', "ירידה לצורך עליה" שזוהי השפלה של זריעה, שהדבר מתבטל ונרקב ירידה לצורך עליה. אלא זה הופך להיות תכונה בעצם בנפש של ביטול.

כאן האדם נופל לשפלות הבהמית שבביטול, ולא לביטול שעליה נאמר מה שהזכרנו מקודם בגמרא, פעמים ש"ביטולה זוהי יסודה". מה ההגדרה של ביטולה זוהי יסודה? שכל תחילתו של יסוד אני חייב לבטל. אם אני לא יבטל, אני לא יכול לבנות יסוד. אבל לצורך מה אני מבטל? לצורך בנין היסוד.

כאן יש תפיסה עמוקה בנפש שכל כח ביטול שבנפש שמגיע מיסוד העפר. כמו שדברנו בארוכה, הוא רק תחילה של מהלך,

אבל לאחר מכן, מיד נאמר "התנערי מעפר קומי". כי אם לא, משם בני אדם נופלים לשפלות עצמו, נופלים לעצבות, ומחפשים ספרים שיחזקו את נפשם.

מאיפה זה נובע? קודם מי הגיד לך כי עירום אתה? ולאחר שהוא תופס את השפלות הוא כבר לא יודע איך לצאת ממנה. בהתחלה יש לו רוח גבוהה מכח הגאווה, לאחר מכן צריך ללמד אותו את שפלות עצמו, אז לימדו אותו את שפלות עצמו. לאחר שלימדו אותו את שפלות עצמו כבר קשה ללמד אותו את הגדלות לצאת משם. מאיפה באמת הגדלות לצאת משם? הגדלות לצאת משם שאני קונה את תכונת הביטול התחתון, ומה אני עכשיו משתמש בו, להיכן? לבטל רצונך.

מה האדם צריך לקנות מהביטול של יסוד העפר? בפשטות מה שמתגלה מהביטול של יסוד העפר, זה לבטל את הנקודה הגסה שבנפש. "קליפה קודמת לפרי", ואני צריך לבטל את הקליפה. אז מה אני מבטל מכח הביטול התחתון? לבטל את המידות רעות שלי, לבטל את החומריות שלי. זו ההגדרה הפשוטה.

אבל בעומק, מהביטול של יסוד העפר אני צריך לקנות את תכונת הביטול, ואחרי שקניתי את תכונת הביטול מה אני עושה איתה? אני עולה איתה למקום שנקרא "בטל רצונך". תחילתו של עבודה היא מכאן ואילך שלעולם ביטול דרך יסוד העפר, אבל מה אני קונה עכשיו מיסוד העפר? אני קונה ביטול.

מה ההגדרה של ביטול של יסוד העפר כמו שדברנו מקודם? יסוד העפר לא מגלה שהדבר מתבטל כמו יסוד האש, הוא לא מגלה כמו יסוד הרוח כתערובת. הוא לא מגלה שהדבר נכלל ולאחר מכאן פורש. אלא יסוד העפר מגלה שהדבר מצטרף ליסוד העפר, זה עומק הביטול לקב"ה.

אנחנו מחדדים ואומרים שכל שפלות שקיימת ביסוד העפר, אם האדם לא קולט נכון את השפלות שמגיעה מיסוד העפר בנפש, אז לאיפה הוא מגיע עם זה? במקרה הגרוע, הוא יגיע לשפלות בהמית. וזה מצוי הרבה מאד בדורנו אנו, הרבה מאד. אפילו אם הוא לא מגיע לשפלות בהמית, אבל איך הוא משתמש בשפלות של יסוד העפר? ככלי לשבור את עצמו.

מתבונן לכאורה בגדלות הבורא ובשפלות עצמו, אז מה יצא מההתבוננות בשפלות עצמו? שבירה עצמית, הוא מבטל את האחשביה שלו. אבל הוא לא מגלה על דרך כלל את הביטול שאם אין אחשביה אז זה הופך להיות ביטול. כמו שאמרנו במסכת סוכה, זה מצטרף עכשיו לעפר, ואז אני הופך להיות חלק מאותה תפיסה. ביטול של אחשביה יכול לשבור את הגאווה, ולכן אני מבטל את האחשביה, מגלה ענוה. אבל ביטול של צירוף מגלה כח שמכוחו אני יכול להצטרף לבורא עולם, זה לא מכח הביטול שקיים בנפש האדם.

(יש אנשים שנמצאים בעפר שלומדים אותה, והם לא יודעים איך להשתמש בה כהוגן, היא ירדה גם לעפר. ויש אנשים שבמדרגת עפר שיכול להיות ששכלם רחב, אבל יגיעתם בה לא נובעת מנקודת האמת, אלא כדי לקנטר וכדו', ש"טוב לו שנהפכה שלייתו על פניו". זה לא סותר את הגאונות, אבל זה נקרא ישפילנה עד עפר).

להעמיד את הדברים, שיהיה ברור מאד. יסוד המים כאשר הוא מגלה צירוף הוא לעולם לא יגלה צירוף גמור, למה הוא לא יגלה צירוף גמור כמו שהזכרנו מקודם, אני מגלה צירוף אבל על מנת להיפרד. אדם נכנס לתוך המים על מנת להישאר שם, הוא ימות. כל ביטול של יסוד המים שאני נכנס לתוכו הוא על מנת לצאת, ולכן מתי הטהרה שלי בעומק? כמו שהוזכר מקודם, הוא כשאני יוצא. עובר שישאר במעי אמו תשע חדשים, ועשר, ואחד עשרה, ושתיים עשרה מה יקרה? הוא ימות ואמו תמות. אף אחד לא יתקיים שם, אין קיום לבריאה כדבר שנכנס לתוך דבר שישאר שם באופן גמור, לא זו מערכת הבריאה. ודאי שבעומק יש כזה דבר, אבל במערכת הבריאה שנגלית לפנינו זה לא קיים.

יסוד המים לא מגלה לעולם צירוף שיכול לתת קיום, הוא מגלה קיום מכח שהוא ישפיע נביעה, חיים, מים, מים חיים, אבל הוא לא מגלה כביטול למי שנכנס לתוכו להיפך. לפעמים זה בדיוק הפוך המים חיים, שמטהרים מתי? כשפרשתי מהם, לא כשאני נמצא בתוכם.

לעומת זאת, יסוד העפר מגלה כח של ביטול שלעולם הוא לאו בר ניתוק. בתערובת למשל, בא בן אדם שהתערב לו דבר איסור בהיתר, הוא לא ידע מה ההיתר ומה האיסור, אז יש לו דין של ביטול. פתאום בא ידידו ורעו הוא יש לו סימן היכר, יש לו טביעת עין של תלמיד חכם, והוא יודע איזה פירות היו מותרים ואיזה אסורים, אז מה יעשה עם התערובת? זורק אותה. ביטול של יסוד העפר הוא לאו בר ביטול. כל ביטול יש לו ביטול. ביטול של יסוד העפר הוא לאו בר ביטול. ביטול של יסוד העפר הוא עומד כמציאות קיימת שמצרפת אותי לדבר, ומכוחו אני נותן קיום חדש.

זה נקרא ש"ביטולה של תורה זהו יסודה". ביטולה של תורה זהו יסודה, הגדרת הדבר הוא שכל שאני מתבטל יותר, אז אני מצטרף יותר.

כאן המעמקים של הביטול שבנפש. אם כפשוטו שהביטול שבנפש יוצר העדר, באים חז"ל ומלמדים אותנו ש"ביטולה של תורה זהו יסודה". כלומר, הביטול ככל שהוא עמוק יותר, הוא מחדש קיום יותר.

זה ההיפך הגמור מהתפיסה הפשוטה שנקראת ביטול. תכלית כל הנבראים כולם להיות בטלים אליו יתברך שמו. אין לך תכלית אחרת ביצירה. כל תכלית היצירה שהנבראים בטלים אליו יתברך שמו. וככל שהם יותר בטלים אליו, כך הם קיימים יותר. וככל שרחמנא לצלן הם לא בטלים אליו, ככה הם בני חלוף, אז הם לא קיימים. הוא היה הווה ויהיה, אנחנו ברי חלוף. אז מי שבטל אליו הוא הקיים. ומי שעומד כמציאות לעצמו, אז הוא שורש הביטול האמיתי, שצריך לבטל אותו.

כמו שהזכירו מקודם בבחינת רוח, כל ליצנותא אסורה לבד מליצנותא דעבודה זרה. הרוח מגלה תנועה של ביטול, אבל היא מבטלת את הדבר שלא יהיה קיים. יסוד האש מגלה תנועה שהיא מבטלת שהדבר לא קיים. יסוד המים מגלה על מנת לפרוש. יסוד העפר מגלה ביטול שיש לו קיום תמיד. זה הגדרת התפיסה של הגילוי העמוק של הביטול שמונח ביסוד העפר.

במעמקי כח הביטול שבנפש, היא הביטול למציאות הבורא יתברך שמו. כל כח שנדון בו, לעולם צריך להחזיר אותו בחזרה לדבקות בבורא יתברך שמו. זה מושכל ברור ופשוט. אין לך כח בבריאה שלא מביא לידי דבקות בו יתברך שמו, אם משתמשים בו באופן הנכון והאמיתי. ובסוגיא דידן, כח הביטול שבנפש מעמיד את האדם כבטל באותו כח שהקרקע גילתה בו, להתבטל לדבר ולהיות מצורף אליו, אותו דבר האדם בטל למציאות יתברך שמו.

אז הוא יוצא מהתפיסה שנקראת "דבר בטל", שהוא הווה בלי עבר ובלי עתיד. והוא מצרף את עצמו לה"היה הווה ויהיה", שהוא נמצא תמיד, נצחי, קיים, שאין לו ביטול לעולם.

- [\[ארבעת היסודות | מהות עפר\]](#) 1]

Source: <https://bilvavi.net/shiur/כח-הביטול-בעפר/017-מידות-כח-הביטול-בעפר>

Links

[1] <https://bilvavi.net/daes.midosecha.afar>